

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף ז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

דף ז

דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל

מהמידות שניתנה תורה להידרש וללמוד את דיניה, שתי מידות נאמרו לענין דבר שהיה בכלל, ויצא מן הכלל. כלומר, כשתחילה נאמר דין מסוים על הכלל, ולאחר מכן נתחדש באחד מפרטי הכלל דין מסוים.

א. נשאר בכלל ומלמד על כל הכלל.

מידה אחת היא, דבר שהיה בכלל, ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא.

והכוונה בזה, שכשנתחדש דין באחד מפרטי הכלל, ואין להבין ממנו, שאותו חידוש דין בא להוציאו מהכלל, לומר דווקא בו אמור דין זה, ולא כל דיני הכלל, מאחר שבשאר דיני הכלל עדיין שווה הוא לכל הפרטים של הכלל, עתה כשנתחדש בו הדין הנוסף, לא באה תורה לומר שרק בו נתחדש אותו דין, אלא בכל פרטי הכלל נתחדש הדין הנוסף, וכולם שווים גם בו.

ודוגמא לדרשה של מידה זו, לענין אכילת קדשים בטומאה, שתחילה נאמר הכלל, "כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִקְרַב מִכָּל זָרְעֶכֶם אֶל הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַה' וְטִמְאַתּוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִלִּפְנֵי אֲנִי ה'", ללמד שהאוכל מכל הקדשים כשהוא טמא חייב כרת והיה אפשר להבין שבכלל זה קדשי מזבח וקדשי בדק הבית.

ולאחר מכן נאמר דין בשלמים, שהם פרט אחד מכלל הקדשים, "וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשֶׁר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטִמְאַתּוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִעַמִּיקָה" (ויקרא ז' כ'), ואין הכתוב הזה מוציא את הפרט מכללו, שהרי עדיין יש כרת לאוכל שלמים כשהוא טמא, כמו בכלל הקדשים. אלא שהכתוב הזה מלמד בשלמים, שהסיבה לכך שיש כרת באכילתם בטומאה, כי הם קדשי מזבח.

ומעתה, בא הפרט הזה ולימד על כל הכלל, שמדבר רק בקדשי מזבח, ולא בקדשי בדק הבית.

ב. יצא מהכלל עד שיחזירו הכתוב לכללו.

מידה נוספת היא, דבר שהיה בכלל, ויצא לידון בדבר החדש, שאי אתה יכול להחזירו לכללו, עד שיחזירו לנו לך הכתוב בפירוש.

והכוונה בזה, שכשנתחדש דין באחד מפרטי הכלל, ואפשר להבין ממנו, שאותו חידוש דין בא להוציאו מהכלל, לומר דווקא דין זה אמור בו, ולא כל דיני הכלל, מעתה יצא מהכלל ודיניו, ורק אותו דין אמור בו. אלא אם כן חזרה תורה וכתבה בפירוש, שעדיין יש בו את דיני הכלל, ואז בדיני הכלל הוא שווה לכלל, ובדין שנתחדש בו, בו לבדו נתחדש.

ודוגמא לדרשה של מידה זו, אשם מצורע, שתחילה נאמר הכלל בכל האשמות שהם טעונים מתן דמים ואימורים למזבח. ולאחר מכן נאמר דין באשם מצורע, שהוא טעון מתן דמים על בהן יד ורגל, ומשמע מזה שזהו מתן דמים שלו, ואינו טעון מתן דמים למזבח.

עד שהחזירו הכתוב לכללו בפירוש, "וְיִשְׁחַט אֶת הַכֶּבֶשׂ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הַחֲטָאת וְאֶת הָעֹלָה בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי כַחֲטָאת הָאֲשָׁם הוּא לַכֹּהֵן קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא" (ויקרא י"ד י"ג), לומר לך, שגם הוא טעון מתן דמים ואימורים למזבח כמו חטאת.

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף ז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

אשת אח שיצאה להיתר

מלמדת על הכלל או לא

כל העריות היו בכלל כרת, שנאמר בפרשת עריות, "כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנִּפְשׁוֹת הָעֹשִׂים מִקְרָב עִמָּם" (ויקרא י"ח כ"ט). ויצאה אשת אח שמת בלא בנים מהכלל, לומר לך שהיא מתייבמת, וכשהיא מתייבמת אין בה כרת.

ומתחילה אמרו שבכך יצאה ללמד על הכלל כולו, [כמידה א' לעיל], והיינו למדים מכאן שכל העריות מתייבמות.

ולכן הוצרך הכתוב ללמד מגזרה שווה בכתוב "וְאִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ לֹא תִקַּח לְצָרָר לְגִלוֹת עֲרֻוֹתָהּ עִלֶּיהָ בְּחַיֶּיהָ" [כפי שנתבאר בדף ג'], שאין הדבר כן, ושאר העריות אסורות להתייבם.

ודחו זאת ואמרו, שיציאת אשת אח שמת בלא בנים מהכלל, משמעותה שאינה דומה לכלל, ובה אין כרת, שלא כמו הכלל שיש בעריות כרת, [והרי זה כמידה ב' לעיל], ואם כן לא היה לנו ללמוד ממנה על הכלל כולו שהעריות מתייבמות, אלא רק על אשת אח שמת בלא בנים.

סדר טהרת מצורע מוחלט

ביום שנרפא מצרעתו, מביאים לו שתי צפורים חיות טהורות, ועץ ארז, ושני תולעת, ואזוב. את הצפור האחת שוחטים ונותנים את דמה אל כלי חרס על מים חיים. ואת שאר הדברים טובלים בדם הצפור השחוטה, ומזים על המצורע, ומשלחים את הצפור החיה. ומגלח. וטובל. וממתין שבעה ימים.

וביום השביעי חוזר ומגלח את כל שערו. וטובל.

וביום השמיני מביא את קרבנות טהרתו: (1) אשמו, שממנו ומהשמן נותנים על תנוך אזנו ובהונותיו. (2) חטאתו. (3) ועולתו. ובזה נגמרת טהרתו.

כניסת מצורע ביום שמיני לטהרתו

נתבאר שהמצורע, ביום שמיני לטהרתו, מביא את קרבנות טהרתו, וכשהוא מביא אותם הוא עומד בשער המזרחי של העזרה הוא שער ניקנור, ומכניס בהונות ידו ורגלו לעזרה, כדי שהכהן יזה עליהם מדם האשם ומן השמן.

ולא יכנס המצורע כולו לעזרה, כי כל זמן שלא קרב קרבנו, הרי נקרא מחוסר כיפורים, וענוש כרת על כניסתו לעזרה.

ולא יעמוד כולו חוץ לעזרה, כי אי אפשר להזות על בהונותיו שמחוץ לעזרה, כי אם יוציאו את הדם והשמן מהעזרה, הם נפסלים בפסול יוצא.

ולכן יעמוד בעזרת הנשים בפתח המזרחי של העזרה, ויכניס רק את הבהונות שלו לעזרה.

ואם בכל מקום לא אסרה תורה לטמא להכניס מקצת גופו למקום האסור לו בכניסה [=ביאה במקצת לא שמה ביאה], אין כאן חידוש מיוחד במה שהמצורע מכניס ידו ורגלו לעזרה.

אך לדעת עולא, האומר, שכל מקום שאסור לטמא להיכנס, אסור להכניס גם מקצת גופו [=ביאה במקצת שמה ביאה], לעניין מצורע נתחדש בתורה דין, שכדי להיטהר מצרעתו, מותר לו להכניס ידו ורגלו לעזרה, בעודו מחוסר כיפורים, אף על פי שהוא נחשב כמי שנכנס כולו.

איסור כניסה לבעל קרי

בעל קרי אסור להיכנס לכל הר הבית, שנאמר, "וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמִּחֲנֶה כָּל צְרוּעֵי וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנִפְשׁוֹ" (במדבר ה' ב'), אבל ענוש כרת רק על כניסתו לעזרה.

ומלשון הברייתא משמע, שגם אחרי שטבל

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף ז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

לקריו, עד הערב הוא בכלל איסור עשה

"וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמַּחֲנֶה".

ורבי יוחנן אמר, שאחר שטבל לקריו, יש בכניסתו איסור מדברי חכמים בלבד, שגזרו על כך בימי יהושפט בן אסא מלך יהודה, שנאמר "וַיַּעֲמֵד יְהוֹשָׁפָט בְּקֶהֱל יְהוּדָה וַיְרוּשְׁלָם בְּבֵית ה' לִפְנֵי הַחֲצַר הַחֲדָשָׁה" (דה"י ב' כ"ה), ונקרא הר הבית החצר חדשה, על שחדשו בו דברים, ואמרו, טבול יום לא יכנס למחנה לוי. אבל מדין תורה, מאחר שטבל לקריו, מותר להיכנס להר הבית.

מצורע שחל שמיני שלו בערב הפסח

מצורע שחל יום שמיני של טהרתו בערב הפסח, מביא את קרבנות טהרתו, ונטהר, ומביא את פסחו, ככל ישראל הטהורים.

ואם ראה קרי בו ביום, קודם שהביא את קרבנותיו, כל זמן שלא טבל לקריו, לא יוכל להיכנס להר הבית לשער ניקנור להכניס ידו ורגלו לעזרה.

אבל לאחר שטובל לקריו, נכנס להר הבית עד פתח העזרה, ומכניס ידו ורגלו לעזרה לתת עליהן דם האשם ושמן.

ולאחר מכן לא יקריב הוא עצמו את הפסח שלו, כי עדיין הוא טבול יום של קרי וטמא עד הערב, אבל אחרים מקריבים עליו, ובערב כשיטהר יאכל מפסחו.

ואף על פי ששאר בעלי קרי אינם נכנסים להר הבית גם לאחר שטבלו, [כמבואר לעיל], זה מותר להיכנס להר הבית, כי איסור כניסת טבול יום של בעל קרי להר הבית אינו חמור.

לדעת הברייתא הוא איסור עשה שאין בו כרת. ולדעת רבי יוחנן הוא איסור מדברי חכמים בלבד, כמבואר לעיל.

וחיוב הבאת קרבן פסח הוא חמור, שהוא מצוות עשה שיש עונש כרת על ביטולה. ולכן, כדי שיוכל להיטהר מצרעתו ולהביא את פסחו, התירו לו להיכנס להר הבית, מוטב שיבוא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בו כרת.

ואם בכל מקום לא אסרה תורה לטמא להכניס מקצת גופו למקום האסור לו בכניסה [=ביאה במקצת לא שמה ביאה], די בטעם זה, שיבוא עשה שיש בו כרת, וידחה עשה שאין בו כרת, להתיר למצורע בעל קרי להיכנס להר הבית כדי להיטהר מצרעתו.

שהרי הוא נכנס רק להר הבית עד פתח העזרה, ואינו נכנס לעזרה עצמה, שכן אף כשהוא מכניס את בהונותיו לעזרה, אינו נחשב כמי שנכנס כולו, ובהר הבית חוץ לעזרה יש בכניסתו רק איסור קל.

אבל לדעת עולא האומר שכל מקום שאסור לטמא להיכנס אסור להכניס גם מקצת גופו [=ביאה במקצת שמה ביאה], יש בטעם זה, שיבוא עשה שיש בו כרת, וידחה עשה שאין בו כרת, להתיר למצורע בעל קרי להיכנס להר הבית רק עד פתח העזרה, שכן בכניסת בעל קרי לשם אין איסור חמור, אבל כשמכניס בהונותיו לעזרה, מאחר שנחשב כמי שנכנס כולו, יש בדבר איסור חמור, שכן בעל קרי אסור להיכנס לעזרה, וענוש על כך כרת.

והטעם שהותר לו אף הדבר הזה, כי הואיל והתירה לו תורה איסור של כניסת טמאים לעזרה, להכניס ידו ורגלו לצורך טהרתו מצרעתו, מעתה הותר בכך אף כשהוא טמא טומאה נוספת [=הואיל ואישתרי אישתרי].

ובתנאי שהטומאה הנוספת באה אחרונה, לאחר שכבר הותר לו להיכנס לעזרה לצורך טהרתו. אבל אם היה בעל קרי מהיום השביעי, ולא נטהר. מעולם לא הותר להיכנס לעזרה לטהרתו, ולכן ימתין עד שיטבול לקריו, ויטהר, ואחר כך יכנס לטהרתו מצרעתו.

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף ז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

שאר עריות היו למדות היתר

יבום בבנין אב מאשת אח

[תירוץ ראשון שאינו נדחה]

נתבאר בדף ג', שענין זה שהערוה פטורה מהיבום, למד מגזרה שווה "עֲלִיָּה" "עֲלִיָּה" האמורה באחות אשתו, ומבואר שלולא גזרה שווה זו, היה מקום לומר שהערוה מתייבמת.

ויש אומרים, שהסיבה לכך שהוצרך הכתוב ללמד בגזרה שווה, שכל העריות אסורות להתייבם, כי היה מקום ללמוד בבנין אב, שהן מותרות.

שכן אשת אח היא ערוה, ואף על פי כן במקום יבום היא מותרת, והוא הדין לשאר עריות אף על פי שהן ערוה, במקום מצווה היו מותרות.

ואף שלכאורה יש לחלק בדבר, שכן מי שהיא אסורה לו רק משום שהיא אשת אח, כשהיא נופלת ליבום יש בה איסור אחד של אשת אח. ושאר עריות הנופלות ליבום, יש בהן שני איסורים, שכן מלבד איסור ערוה שיש בהן, הן גם אשת אח, שהרי אין יבום אלא באשת אחיו שמת. ואם התירה תורה לייבם מי שהיא רק אשת אח, מנין שהתירה לייבם גם מי שהיא ערוה נוספת ואשת אח.

מכל מקום יש להשיב על כך, שכן למדנו לעיל מדברי עולא, שמאחר שהתירה תורה למצורע להכניס ידו ורגלו לעזרה, התירה לו גם הדבר כשיש בו איסור נוסף [=הואיל ואשתרי אשתרי], והוא הדין לענין יבום, מאחר שהתירה תורה איסור אשת אח, התירה הדבר גם במקום שיש איסור ערוה נוסף.

דף ח

ואמנם לא בכל אופן נאמר הכלל, הואיל ואשתרי אשתרי, אלא רק באופן שהאיסור שהותר, כבר בא לכלל היתר, מאחר שכבר בא היתרו, אין האיסור השני מבטלו.

כמו לענין מצורע, שבהגיע היום השמיני כבר הותר להכניס בהונות, שבאופן הזה, אם עכשיו ראה קרי וטבל, עדיין מותר להכניס בהונות, אף על פי שיש איסור נוסף. אבל אם קודם היום השמיני היה רואה קרי, בהגיע היום השמיני אין לו היתר להכניס בהונות.

וכמו כן לענין יבום, האופן שבו היו שאר עריות מותרות, הוא, **כשבשעת מיתת האח היתה היבמה אסורה ליבם רק משום אשת אח, ולאחר מכן נעשית ערוה נוספת, כגון שלאחר מכן נשא החי את אחות היבמה, שבכך נוסף ביבמה איסור אחות אשה, באופן הזה בלבד היינו אומרים, מאחר שכבר הותר בה אצלו איסור אשת אח, הותר בה אצלו גם איסור אחות אשה, ומשום האופן הזה כתבה תורה בפירוש שאין הדבר כן, ולא הותרה אחות אשה ליבום.**

אבל בשאר אופנים, שקודם שנזקקה היבמה ליבום, כבר היתה אסורה לו גם משום איסור ערוה אחר, דין פשוט הוא שלא היה היתר לאותו איסור, ולא היה הכתוב צריך ללמד שהן אסורות.

וכגון שמתחילה נשא החי אשה, שבכך נאסרה עליו אחותה משום אחות אשה, ולאחר מכן נשא אחיו את האחיות הזו ומת, בוודאי לא הותר אצלו איסור אחות אשה אף על פי שאיסור אשת אח ראוי להיות מותר, שאין היתר האיסור האחרון מועיל להתיר את האיסור הראשון.

ואפילו נשא המת תחילה את אשתו, ובעודו בחיים נשא החי את אחותה, מאחר שבשעת מיתת הראשון מיד היתה אצלו היבמה אחות אשה, ולא היתה שעה שהיתה רק אשת אח שיש להתירה, אין היתר לאיסור אחות אשה.